

Asia: VN/24895/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi sähkön vähittäismyyntihintojen sääntelystä sähkön hintakriisin aikana ja Energiavirastosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Työ- ja elinkeinoministeriölle

Viite: Lausuntopalvelu,

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=fcefc23f-c871-4f12-a46d-70b076275049>

Energiateollisuus ry:n lausunto luonnoksesta laiksi sähkön vähittäismyyntihintojen sääntelystä sähkön hintakriisin aikana ym.

Energiateollisuus ry kiittää lausuntopyyntöä.

Yleisiä huomioita

On tärkeää, että Suomi varautuu poikkeuksellisiin markkinahäiriöihin ja turvaa kohdennetusti kohtuuhintaisen energian saatavuuden vakavissa kriisitilanteissa niille kotitalouksille ja pienille yrityksille, jotka sitä tarvitsevat. On hyvä, että järjestelmää valmistellaan etukäteen rauhassa mahdollista tulevaisuudessa julistettavaa Suomea koskevaa sähkön hintakriisiä ja sen yhteydessä Suomessa mahdollisesti ilmenevää poliittista tarvetta varten.

Tarve varautua hintakriisiin on olemassa, mutta emme voi tukea esitettyä keinoa. Näkemyksemme mukaan esitysluonnoksen mukainen toimintamalli ei ole paras työkalu siihen. Esitämme tässä lausunnossa vaihtoehtoisia ratkaisuja.

Ensinnäkin asiakkaiden tukeminen tulisi aina kohdentaa todelliseen tarpeeseen – sosiaalisia ongelmia tulee ratkaista sosiaalipolitiikan keinoin ja sosiaalipolitiikan työkalujen ja organien, kuten Kansaneläkelaitoksen avulla eikä velvoittamalla toteuttamaan esimerkiksi sähkönmyyjiiä ja jakeluverkonhaltijoita toteuttamaan tukitoimia. Vastaavasti mahdollisesta hintakriisistä kärsimään joutuvia pienyrityksiä voidaan myös tukea kohdennetuin toimin.

Toissijaisesti esitämme, että esitysluonnoksessa jakeluverkonhaltijoille ehdotettuja tehtäviä (tukeen oikeutetun energiamäärän laskenta sekä pienten yritysten hallinta) pitäisi tarkastella uudelleen sekä siirtää keskitetyn datahubin hallinnoitaviksi.

Heikossa asemassa olevien asiakkaiden välttämättömän energian saatavuus tulee myös kriisitilanteissa ensisijaisesti varmistaa sosiaalipoliittisin toimenpitein ja muin kuin sähköyhtiöiden toteuttamin ja hallinnollisesti raskain toimintatavoin. Usein on ilmennyt, että pienituloiset kotitaloudet kärsivät erilaisissa hintakriisitilanteissa muita merkittävästi enemmän. Heillä on vähemmän sopeutumiskeinoja käytettävissään. Sopeutuminen näkyy usein maksuhäiriöinä ja tarpeena leikata muusta kulutuksesta. Nämäkin näkökohdat puoltavat tuen kohdentamista sosiaalipolitiikan keinoin valikoiden eikä kaikille asiakkaille.

Valtiovarainministeriö käynnisti vuonna 2023 valtion korvaus- ja tukitoiminnan valmiuden kehittämistyöryhmän, jonka tehtävänä oli esittää kriisi- ja häiriötilanteen korvaustoiminnon malli, joka olisi lähes täysin automatisoitu ja jolla pystyttäisiin vastaamaan kohdennetusti yritysten tai kansalaisten nopeaan kriisitilanteen tukitarpeeseen. Työryhmä tunnisti muistiossaan energiatuet äärimmäisen hinnannousun tilanteessa yhdeksi, mutta ei ainoaksi, kriisikorvauksen kohteeksi.

Valtiovarainministeriön työryhmän pohtima malli olisi huomattavasti nyt esitettyä toteutustapaa toimivampi ja kustannustehokkaampi. Nyt lausuntokierroksella olevaan ehdotukseen liittyvät epäkohdat ja huolet voitaisiin välttää valtion hallinnoimalla keskitetyllä järjestelyllä.

Tätä vaihtoehtoa tulisi vielä selvittää vakavasti ennen hallituksen esityksen antamista ja ennen kuin sähköalan toimijat veloitetaan toteuttamaan kalliit järjestelmämuutokset. Jäljempänä palaamme vielä siihen, että todennäköisesti esitysluonnoksessa tehty arvio sähkönmyyjille ja verkonhaltijoille koituvista kustannuksista on selvästi alimitoitettu.

Jos energia-alan toimijat kuitenkin veloitetaan toteuttamaan hallituksen esityksen mukainen sähkön vähittäismyyntihintojen säännöstely, pyydämme ottamaan huomioon alla esitetyt huomiot.

Korkea markkinahinta on lähtökohtaisesti merkki sähkön niukkuudesta. Säännellyt hinnat voivat varsinkin äärimmäisen niukkuuden tilanteissa pahentaa muutenkin huonoa tilannetta sähkön kulutusjouston heikentyessä. Mahdollisen säännöstelyjärjestelyn markkinavaikutuksia on pohdittava tarkkaan.

Sähkön riittävyttä ajatellen tärkeintä on pitää ennakoivasti huolta sähkömarkkinoiden toimivuudesta sekä mahdollistaa sähköntuotantoon, kulutusjoustoan ja varastoihin kohdistuvia investointeja. Tässä suhteessa tulisi tehdä toimia esimerkiksi investointeja koskevien kaava-, lupa-, valitus- ym. asioiden käsittelyn nopeuttamiseksi. Hintakatto ei vaikuta poikkeuksellisen markkinatilanteen juurisyihin: ei lisää tarjontaa eikä vahvista kulutusjoustoja.

Sähkön vähittäismyyntiin kohdistuvat poikkeukselliset julkiset toimet ovat luonteeltaan erittäin voimakkaita markkinainterventioita, joiden tulisi olla selkeästi rajattuja, kohdennettuja, viimesijaisia ja käyttönotoltaan korkean kynnyksen takana.

Sähkömarkkinadirektiivin 66 a artikla antaa jäsenvaltioille mahdollisuuden, mutta ei velvollisuutta, ottaa käyttöön sähkön vähittäismyyntihintojen sääntely hintakriisitilanteessa. Useat EU jäsenvaltiot ovat ilmoittaneet, etteivät ne aio valmistella kyseisen option käyttöönottoa.

Toimivien ja tehokkaiden markkinoiden varmistaminen on myös kriisitilanteissa ensiarvoista. Markkinoilla asiakkaille tarjottavat markkinaehtoiset ratkaisut, kysyntäjousto, pitkäaikaiset tuotantoinvestoinnit sekä sosiaalipoliittiset tukimekanismit muodostavat toimivan ja joustavan keinovalikoiman energian hinnan vaihteluihin vastaamiseksi. Sähkön vähittäismyyntihintojen sääntely ei ole näiden rinnalla välttämätön toimenpide. Tästä näkökulmasta hintasääntelyä tulisi pitää aidosti viimesijaisena keinona, jota sovelletaan vain poikkeuksellisen vakavissa ja laaja-alaisissa kriiseissä.

Luonnoksen suhde sähkön sisämarkkinadirektiivin 66 a artiklaan

Sähkön sisämarkkinadirektiivin 5 artiklassa säädetty lähtökohta on, että sähkön hintasääntely on kielletty. Uudessa 66 a artiklassa oleva jäsenvaltion mahdollisuus edistää kohtuuhintaisen energian saatavuutta sähkön hintakriisin aikana on poikkeus pääsäännöstä, joten poikkeusta lienee tulkittava suppeasti.

Lausuntokierroksella oleva lakiesitysluonnos huomioi yleensä artiklan vaatimukset. Käsittäksemme luonnos kuitenkin laajentaa kotitalouksien kohdalla olennaisesti tuettavan energiankulutuksen määrää. Artiklan kohdassa (7)a edellytetään, että ”kotitalousasiakkaille asetettua hintaa sovelletaan enintään 80 prosenttiin kotitalouksien mediaanikulutuksesta, ja se säilyttää kannustimen kysynnän vähentämiseen”. Tämän säännöksen noudattaminen yhtäältä rajaisi selvästi valtiontalouteen kohdistuvia vaikutuksia, toisaalta vähentäisi merkittävästi sellaisten kotitalouksien saaman tuen määrää, joiden sähkönkulutus on mediaania suurempaa.

Esitysluonnoksesta ei ilmene, miten direktiivin tuen enimmäismäärää sääntelevästä sananmuodosta (80 prosenttia kotitalouksien mediaanikulutuksesta) on päädytty yksittäisen kuluttajan edeltävän vuoden vastaavan kuukauden kulutuksen 80 prosenttiin. Nähdäksemme kansallinen säännösehdotus on nyt muotoiltu direktiivin sananmuodon ja tarkoituksen vastaiseksi.

Tukeen oikeutettujen rajaaminen

Henkilötunnukseen perustuva kotitalousasiakkaiden rajausmalli on hallinnollisesti selkeä ja oikeusvarmuutta tukeva, koska se minimoi sähkönmyyjien harkintavallan ja mahdollistaa kaavamaisen toteutuksen. Laissa tulee kuitenkin tehokkaan ja yhdenmukaisen toteutuksen varmistamiseksi selkeyttää, miten toimitaan niiden kotitalousasiakkaiden osalta, joilla ei ole suomalaista henkilötunnusta.

Sen sijaan pienten yritysten osalta malli edellyttää asiakkaan aktiivisia toimia ja lisää prosessin monimutkaisuutta, mikä kasvattaa hallinnollista kuormaa sekä voi aiheuttaa tulkinta- ja virheriskejä.

Jos kotitalousasiakkaisiin ja pieniin yrityksiin sovellettaisiin erilaisia hintasäätelyn parametreja (esimerkiksi eri kattohinnat tai kulutusprosentit), syntyisi merkittävä riski tulkinnanvaraisista rajatapauksista, lisääntyvistä asiakaspalveluyhteydenotoista sekä virheellisistä soveltamistilanteista. On syytä huomata, että hintakriisitilanteessa asiakaspalvelu olisi todennäköisesti muutenkin ruuhkautunut. Tämän vuoksi mahdollinen hintasäätely kannattaisi toteuttaa mahdollisimman yhdenmukaisesti eri asiakasryhmien välillä.

Ehdotettu malli ei kohdenna tukea tulotason tai todellisen maksukyvyn perusteella, vaan kaavamaisesti sähkönkulutuksen mukaan. Tämä voi johtaa tilanteisiin, joissa merkittävää taloudellista tukea kohdistuu myös kotitalouksille ja yrityksille, joilla ei ole todellista tarvetta julkiselle tuelle. Tämä heikentää hintasäätelyn sosiaalipoliittista oikeasuhtaisuutta ja kasvattaa valtiontaloudellista kustannusriskiä.

Säätelyn määrääjät

Vaikka vastuut hintasääntelyn toimeenpanossa lakiluonnoksen mukaan jakautuisivat useiden toimijoiden kesken, asiakkaan näkökulmasta sähkön hinta ja laskutus näyttäytyvät aina sähkönmyyjän vastuuna ja laskentaan tai tiedonvälitykseen liittyvät virheet heijastuvat koko ketjuun. Tämä lisää sekä sähkönmyyjien, sähköverkkoyhtiöiden että viranomaisten selvitystyötä ja oikaisuprosesseja ilman, että toimijoilla on täysimääräiset mahdollisuudet hallita sääntelyn rakenteellisia riskejä.

Ehdotuksen 10 § 1 momentissa todetaan, että asiakkaan on tehtävä vaatimus viimeistään kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun loppukäyttäjän sellainen lasku, jonka laskutusjaksolla sovelletaan säänneltyä hintaa, on erääntynyt. Valituksen määräajasta säätäminen on välttämätöntä.

Saman pykälän 4 momentissa sähköyhtiölle, verkonhaltijalle tai mittausalueen tasevastaavalle säädetty yhden kuukauden valituksen käsittelyaika on kuitenkin liian lyhyt. On selvää, että asiakkaan valitukset käsitellään mahdollisimman nopeasti, mutta lainsäädännössä asetettu enimmäisaikaraja tulee asettaa realistiseksi. On oletettavaa, että hintakriisin aikana sähkönmyyjien asiakaspalvelut ovat joka tapauksessa ruuhkautuneet. Laissa asetettavan käsittelyajan tulisi olla vähintään kaksi kuukautta.

Esitysluonnoksessa (14 §) mainittu määräaikaisten kiinteähintaisten sähkösopimusten enimmäiskeston rajoittaminen yhteen vuoteen tulee rajata täsmällisesti ja yksiselitteisesti vain varsinaisen hintakriisin ajalle. Rajoituksen ei tule ulottua tilanteisiin, joissa markkinatilanne on normalisoitunut, jotta sähkönmyyjien mahdollisuudet tarjota asiakkaille pitkäjänteisiä ja riskienhallintaa tukevia sopimusratkaisuja eivät rajoitu tarpeettomasti.

Merkittävä osa hintasääntelyn piiriin ehdotetuista pienistä yrityksistä suojaa ostamansa sähkön hintaa esimerkiksi määräaikaisten hintasuojaus sopimuksilla vastaamaan esimerkiksi tekemiään omien hyödykkeidensä toimitussopimuksia. Tällaisten suojaussopimusten tekemä mahdollisuus voi olla välttämätön myyntitarjouksien tekemiseksi. Suojauksien tekeminen yritystoiminnassa täytyy olla mahdollista myös hintakriisin aikana. Yksinkertaisinta olisi rajata määräaikaisten sopimusten tekemisen kiellon piiri esimerkiksi kuluttaja-asiakkaisiin.

Hintakriisin aikana sähkönmyyjä ei tulisi velvoittaa tarjoamaan määräaikaista sopimusta asiakkaille. Se altistaisi sähkönmyyjä muun ohessa aikaisemmin nähdylle ”valemutojen” volyyimiriskille, kun asiakkaat hankkiutuivat eron korkealla hinnalla tehdyistä määräaikaista sopimuksistaan valtion tuen päätyttyä tai hintatason laskettua.

Valtion rooli suunnitellun tuen toteuttamisessa

Hintasääntelyyn varauduttaessa on välttämätöntä, että vähittäismyyjille aiheutuvien menetysten korvaamiseksi asetetaan riittävä ja selkeästi määritelty kompensatiomekanismi. Hintakaton vaikutuksen korvaaminen täysimääräisesti on edellytys vähittäismyyjien toiminnan jatkumiselle, mikä on koko sähkömarkkinan ja sähkökäyttäjien etu.

Kuten hallituksen esitysluonnoksessa todetaan, markkinaehtoisuus on tärkeää sähkömarkkinoiden tehokkuuden varmistamisessa, mikä on myös sähkökäyttäjien etu. Tämän vuoksi on erityisen tärkeää, että lain mahdollisesta voimaantulosta ja voimassaolosta sekä vähittäismyyntin säännelystä hinnasta säädetään erittäin harkiten ja vain aivan poikkeuksellisessa tilanteessa – noudattaen EU-lainsäädäntöä.

Sähkömarkkinadirektiivin mukaan sähkön vähittäismyyjälle aiheutunut tappio on korvattava. Luonnoksessa ehdotettu korvauksien laskutapa vaikuttaa toimivalta ja riittävän yksinkertaiselta.

Jos hintasäännöstely ja sen jälkikäteinen kompensointi otetaan käyttöön ehdotetulla tavalla energiakriisin aikana, se heikentää myyjien kassavirran hallintaa muutenkin todennäköisesti hyvin haastavissa toimintaolosuhteissa. Poikkeuksellisessa kriisitilanteessa yksittäisenkin sähkönmyyjän kassakriisi voi entisestään pahentaa sähkömarkkinatilannetta.

Kuten tässä lausunnossa on edellä todettu, jatkovalmistelussa tuleekin arvioida vaihtoehtoinen toteutusmalli, jossa valtion tukitoimet kohdistuisivat suoremmin niitä tarvitseville loppuasiakkaille valtion hallinnoiman tukijärjestelmän kautta. Tällainen malli vähentäisi markkinainterventioita, rajaisi valtionaloudellisia vaikutuksia, pienentäisi hallinnollista taakkaa ja selkeyttäisi vastuunjako kriisitilanteessa.

Sähköjärjestelmän toiminnan näkökulmasta on keskeistä, että tukimekanismit vaikuttavat mahdollisimman vähän sähkön käyttäjien kannustimiin vähentää (säästää ylipäättään sähköä) tai joustaa (ajoittaa käyttöönsä pois niukimmilta ajankohdilta) sähkönkulutuksessaan hintasignaalin perusteella. Tukimekanismi pienentää hintasignaalin vaikutusta ja voi siten heikentää kysyntäjoustoja, joka on erityisen tärkeää sähköjärjestelmän tasapainon kannalta mahdollisissa niukkuustilanteissa. Samalla tuen kohteena olevaa energiankulutusta rajaava kiintiömalli säilyttää sähkön hinnan ohjaavan vaikutuksen kiintiön ylittävälle kulutukselle ja antaa asiakkaille kannusteen säästää energiaa.

Esityksen mukaan valtio korvaisi myyjille säännelystä hinnasta syntyvän erotuksen jälkikäteen. Hintakriisitilanteessa markkinahinnat voivat olla korkeita ja myyjien rahoitustarve voi kasvaa. Korvausten maksun tulee olla nopeaa ja ennakoitavaa. Tuen määrän takaisinmaksulle tulisi asettaa

käsittelyaika, esimerkiksi enintään noin viikko hyväksytystä hakemuksesta. Kompensaatiomaksujen viivästyminen voisi aiheuttaa erityisesti pienemmille myyjille merkittävän kassavirtariskin.

Tukimallin tulisi olla selkeä ja yksinkertainen sekä kuluttajille ja pienyrityksille läpinäkyvä, jotta kriisin aikana ei synny tarpeetonta ruuhkaa yhtiöiden tai Energiaviraston asiakaspalveluihin. Asiakkaalle pitää pystyä kuvaamaan selkeästi hintataso, tuen toimintalogiikka ja korvauksen määrä, jotta vältetään tarpeetonta asiakasmassaa osapuolien asiakaspalvelukanaviin. Koska säännöt ovat sähkönmyyjästä riippumattomat, valtion tulisi huolehtia yhtäläisestä viestinnästä tuen toteuttamisen avaamiseksi asiakkaille.

Tukeen oikeuttavan energiamäärän laskenta ja pienen yrityksen status

Olisi erittäin perusteltua koota valtakunnan tasolle keskitetyn tiedonvaihdon järjestelmä datahubiin ne tehtävät, joita lausuntokierroksella olevassa luonnoksessa on ehdotettu jakeluverkonhaltijalle. Tukeen oikeuttavan energiamäärän kuukausittainen laskenta sekä pienen yrityksen statuksen ylläpito voitaisiin toteuttaa tehokkaammin kuin hajautetusti.

Henkilötunnuksellinen loppukäyttäjä. Jos asiakkaan sopimus on ollut edellisenä vuonna vastaavan kuukauden aikana voimassa, on datahubilla molemmat ko. kulutukset tiedossa. Tästä olisi datahubin keskitetyssä järjestelmässä laskettavissa helposti voimaanpanolaissa säädettävä 80 prosentin tai alempi katto ja datahubiin myyjille ja asiakasportaaliin voitaisiin suoraan ilmoittaa tukeen oikeutettu energiamäärä – siis sekä energiankulutuksen katto että toteutunut kulutus huomioiden. Datahub tietää myös kohteen vähittäismyyjän. Jos asiakkaalla ei kuitenkaan ole ollut kulutusta nykyisessä sähkönkäyttöpaikassaan edellisen vuoden vastaavana kalenterikuukautena, käytettäisiin luonnoksessa ehdotetun mukaisesti vain toteutunutta kulutusta.

Pieni yritys (muu kuin henkilötunnusasiakas, joka täyttää annettavat kriteerit). Datahub laskee vastaavasti 70 prosentin tai alemman säädettävän katon ja muut laissa säädettävät seikat huomioiden tukeen oikeutetun energiamäärän.

Luonnoksessa ehdotetaan, että asiakkaan tulisi esittää jakeluverkonhaltijalle tai (mittausalueen tasevastaavalle) pyyntö pienen yrityksen statuksesta sekä toimittaa sitä varten eri tietoja. Kokemus viittaa siihen, että asiakkaat heräävät tällaisiin ilmoituksiin usein jälkikäteen ja tästä aiheutuu turhaa viivettä ja ylimääräisiä käsittelyjä. Malli, jossa kukin pieni yritys toimittaisi tilinpäätöstiedot verkonhaltijalle, olisi hallinnollisesti raskas niin lähettäjälle kuin vastaanottajalle.

Kannattaisi miettiä järjestelyä toiselta pohjalta. Onko asiakkaan tarpeellista ilmoittaa halustaan merkitä statusensa "pieneksi yritykseksi"? Vai voisiko datahub poimia tilinpäätöstiedot suoraan

patentti- ja rekisterihallituksen järjestelmistä tai PRH ajaa listauksen pienistä yrityksistä datahubille? Tieto statuksesta pitää joka tapauksessa saada datahubiin. Datahubin pitäisi saada automaattisesti PRH:n tiedoista viimeisen tilikauden liikevaihto, taseen loppusumma ja henkilöstön määrä. Datahubin pitää merkitä tieto "pienen yrityksen" statuksesta myyjien saataville. Asiakas ei olisi pieni yritys ilman, että se on ilmoittanut tilinpäätöstietonsa PRH:lle säädetyssä ajassa.

Vaikka juuri nyt Lähi-idässä vallitseva sotatilanne aiheuttaakin juuri nyt vaikeuksia kaasutoimituksille, sähkön hintakriisi ei ole niin akuutti uhka, ettei voitaisi käyttää hieman aikaa siihen, että valmisteltaisiin tiedonvaihto PRH:n ja datahubin välille.

Vaihtoehtoisesti tulisi harkita myös vaihtoehtoa, että y-tunnusasiakkaiden rajausta pieniksi yrityksiksi voitaisiin tehdä kulutuksen perusteella, jos se katsotaan lain tavoitteiden kannalta mahdolliseksi. Kulutusperusteinen rajausta olisi yksinkertaisempi ja teknisesti selkeämpi toteuttaa pelkillä datahubin tiedoilla.

Niin PRH:n ja datahubin väliseen tiedonvaihtoon kuin kulutusrajaan perustuva statuksen selvittämistapa olisi ilman muuta kustannustehokkaampi kuin järjestely, jossa jokainen verkkonhaltija tai mittausalueen tasevastaava erikseen selvittäisi kunkin asiakkaan "pieni yritys" -statuksen sekä eri järjestelmätoimittajineen toteuttaisi kulutusmäärän laskennan ja tiedon toimittamisen datahubiin. Verkonhaltija- tai tasevastaavakohtainen toimintamalli edellyttäisi näiltä merkittäviä tietojärjestelmä- ja prosessimuutoksia sekä jatkuvaa valmiutta, vaikka hintasääntelyä ei ehkä ikinä otettaisi käyttöön.

On lisäksi olemassa riski, että yrityksen määrittelyn jättäminen verkkoyhtiöiden vastuulle johtaisi vaihteleviin tulkintoihin, erimielisyyksiin ja selvittelyihin eri jakeluverkkojen vastuualueilla, mikä ei kriisitilanteessa olisi järkevää resurssien käyttöä.

Jos osalle jakeluverkonhaltijoista pienten yritysten statuksen määrittely toimisi hitaasti, tämä aiheuttaisi myyjien puolella ongelmia asiakkaiden laskutuksessa ja sitä myöten lisäksi myyjien saamia reklamaatioita muutenkin haastavassa asiakaspalvelun kokonaistilanteessa. Tämäkin puoltaa keskitettyä käsittelyä.

Pienen yrityksen määrittelyn ja kulutuslaskennan keskittäminen tukisi hintasääntelyn hallittua käyttöönottoa ja vähentäisi riskiä virheellisistä laskennoista, asiakasreklamaatioista ja viranomaismenettelyistä.

Jos vastoin esittämäämme kuitenkin vastuu säänneltyyn hintaan oikeuttavan kulutusmäärän laskennasta ja pienen yrityksen kriteerien täyttymisen varmistamisesta osoitettaisiin verkkoyhtiöille,

niin lainsäädännössä tulisi myös säännellä yhdenmukaiset tietojen toimituksen määräajat, jotta myyjät voivat huomioida nämä tiedot ajantasaisesti omassa laskutuksessaan.

Esitysluonnoksen malli, jossa tuki lasketaan edellisen vuoden vastaavan kuukauden kulutuksesta, aiheuttaisi merkittäviä muutoksia verkonhaltijan tai mittausalueen tasevastaavan laskutusjärjestelmiin edellyttäen historiallisen datan hakemista ja vertailulaskentaa jokaiselle käyttöpaikalle. Tämä paitsi lisäisi järjestelmäkustannuksia, hidastaisi käyttöönottoa ja kasvattaisi virheriskiä. Jos verkonhaltijalle tai tasevastaavalle vastuutetun energiamäärälaskennan mallista halutaan kuitenkin pitää kiinni, säännelty hinta tulisi kohdistaa kuluvan kuukauden toteutuneeseen kulutukseen. Datahubiin keskitetty laskenta mahdollistaisi hajautettua mallia kustannustehokkaammin lisäominaisuuksien toteutuksen.

Järjestelmä- ja operointikustannukset

Hallituksen esityksessä arvioidaan nyt esitettävän hintasäätelyn kustannusarvioksi karkeasti ottaen 1–3 miljoonaa euroa. Tämä arvio on liian alhainen. Todennäköisesti tosiasialliset kustannukset asettuvat merkittävästi suuremmiksi.

Taustalla on huomioitava, että arviot sähköhyvitysjärjestelmästä aiheutuneista kustannuksista ovat ylittyneet merkittävästi. Yhden ainoan yrityksen antaman tiedon mukaan hyvitysjärjestelmän kustannukset sille olivat noin miljoona euroa. Samalla on huomattava, että sähköhyvityksen toteutukseen luoduista toiminnallisuuksista ei ole saamiemme arvioiden mukaan tähän uuteen järjestelmään apua – työ olisi aloitettava alusta.

Kuten toisaalla tässä lausunnossa toteamme, tulee hallituksen esitysluonnoksessa mainitut pienen yrityksen statukseen ja tukikelpoisen energiamäärän laskentaan liittyvät tehtävät keskittää verkonhaltijoilta (ja mittausalueiden tasevastaavilta) datahubille.

Jakeluverkkoyhtiöiltä saamieni sekä tuoreisiin muutoksiin perustuvien tietojen mukaan ehdotetun toimintamallin edellyttämistä tietojärjestelmistä (asiakastieto- ja mittautietojärjestelmät) aiheutuvia kustannuksia voisi yleistää Suomen 77 jakeluverkkoyhtiöön arviolla, että kymmenelle suurimmalle kustannus olisi vähintään 50 000 euroa kullekin, keskisuurille 37 yhtiölle suuruusluokkaa 30 000 euroa ja pienille 30 yhtiölle 20 000 euroa. Yksittäisen verkonhaltijan arvio omista kustannuksistaan on tässä vaiheessa 200 000 euroa. Näin ollen verkkojen kustannus järjestelmäkehityksestä olisi suurella todennäköisyydellä enemmän kuin kaksi miljoonaa euroa. Lisäksi tulevat mm. verkonhaltijoiden sisäisiin prosesseihin liittyvät kustannukset.

Lausuntokierroksella oleva malli siirtäisi edellä käsiteltyjen, verkonhaltijoille tai mittausalueen tasevastaaville osoitettujen toiminnallisuuksien jälkeen tehtävän tuen käytännön toimeenpanon, järjestelmämuutokset ja asiakasrajapinnan hallinnan sähkönmyyjille.

Olisi edelleen hyvin arvokasta huolella harkita tuen käytännön toimeenpanon keskittämistä sähkönmyyjiltä valtion hoidettavaksi. Tässäkin keskittämisen edut olisivat epäilemättä merkittäviä.

Esitysluonnoksessa hahmotettu järjestely tarkoittaisi tuen maksatuksen ym. suhteen, että sähkönmyyjien olisi tehtävä merkittäviä tietojärjestelmä- ja prosessimuutoksia jo pelkästään varautukseen sääntelyyn ja nämä kustannukset syntyvät riippumatta siitä, otetaanko hintasääntely koskaan käyttöön. Lakiluonnos ei huomioi näitä varautumis- ja operointikustannuksia. Ne tulee säätää kompensoitaviksi.

Riittävän tarkkoja kustannusarvioita on kuitenkin mahdoton antaa tällä hetkellä käytettävissä olevilla tiedoilla. Kaksi isoa sähkönmyyjään antoi Energiategollisuus ry:lle luottamuksellisesti omat alustava kustannusarvionsa, jotka vaihtelevat asiakasta kohti yhden euron molemmin puolin.

Yksittäinen sähkönmyyjä oli saanut tietojärjestelmätoimittajaltaan alustavan hinta-arvion 150 000 euroa. Kokemuksen mukaan tällaiset ennakoarviot asettuvat olennaisesti alakanttiin. Todennäköisesti liiketoimintaprosessien muutoksista aiheutuvat kustannukset ovat vielä isommat kuin suoraan tietojärjestelmätoimittajalle maksettava kustannus.

Näiden alustavien, osin sähköhyvitysjärjestelmän luomisesta aiheutuneisiin kustannuksiin tukeutuvien tietojen pohjalta sähkönmyyjille aiheutuva kokonaiskustannus ei jää ainakaan alle kolmeen miljoonaan. Muun ohessa tulee ottaa huomioon, että monille pienille sähkönmyyjille asiakaskohtaisen kustannuksen täytyy nousta em. suurten yritysten kustannustasoa korkeammaksi.

Näiden tietojen pohjalta esitysluonnoksessa veloitettujen tahojen kustannustason odotetaan nousevan vähintään viiteen miljoonaan euroon.

Toteutettavasta mallista tulisi saada paljon tarkempi kuvaus, jotta kustannuksia voitaisiin yritystasolla arvioida tarkemmin ja sellaisista edelleen muodostaa tarkentuvaa kokonaiskuvausta.

Järjestelmämuutoksien toteuttamisaikataulu

Hintakriisin julistaminen tuskin tulee yllätyksenä. Markkinatilanteen kiristyessä voidaan vielä tehdä tietojärjestelmiin tarkennuksia ilman, että lain vaatimien erityistilanteen toimintakykyjä tulisi ylläpitää koko ajan lain voimaantulosta alkaen. Joka tapauksessa mm. tuen piiriin tulevan enimmäisenergiamäärän, kattohinnan ja tukikaton määritelmät annettaisiin vasta voimaanpanolaissa. Tulisi riittää, että lakiin säädetään toteutettavaksi valmius ottaa käyttöön esimerkiksi kahden kuukauden varoajoin lain mukaisten velvoitteiden täyttämisen edellyttämät toiminnallisuudet.

Muutamia selventämistä kaipaavia yksityiskohtia

Hallituksen esityksessä tulee selventää, mitä ovat kattohinta, tukikatto ja säännelty hinta sekä loppukäyttäjän sähkösopimuksen kalenterikuukauden keskimääräinen vähittäismyyntihinta. Nyt luonnoksen 2 §:ssä olevat määritelmät jäävät tulkinnanvaraisiksi. Esimerkiksi onko voimaanpanolaissa tarkoitus määritellä tukikatto tuen enimmäismääräksi senttiä per kilowattitunti vai onko se jotain muuta? Kattohintaa ilmeisesti sovellettaisiin vain tuen tai hintasääntelyn piirissä olevaan kuukausittaiseen energiamäärään, ei sen ylittävään kulutukseen – tätä pitää selventää. Termien soveltamista koskevien pykäliden perusteluihin on syytä liittää lisää laskentaesimerkkejä.

Esitysluonnoksen lukijalle jää epäselväksi, miten laskutusajankohdan jälkeen ilmenevät mittaus- ja tasevirhekorjaukset tulisi huomioida. Tähän pitää valita menettelytapa, esimerkiksi käytetäänkö niin tuen laskennassa laskuille kuin Valtiokonttorilta korvausta haettaessa vain laskutusajankohdan aikaan tiedossa olevia arvoja vai säädetäänkö tarkistusmenettely.

Esitysluonnoksen mukaan lisäarvopalveluja ei huomioida keskihinnan laskennassa eli tarkastellaan puhtaasti energian myyntiä. Nyt esityksessä ei ole määritelty tarkemmin, mitä lisäarvopalveluilla tarkoitetaan – tai toisin päin mitä hintakomponentteja tuki koskee. Tähän olisi hyvä saada selvyys lopullisessa esityksessä.

Aikanaan hallituksen esityksessä olisi hyödyllistä tarkentaa, miten toimitaan silloin, kun laskutusjakso on muu kuin kalenterikuukausi, siis esimerkiksi kolme kalenterikuukautta tai kuukauden 16. päivästä seuraavan kuun 15. päivään.

Esitysluonnoksen 10 § 2 momentissa säädetään sähköenergialaskun erääntymisestä. Säännöksen suhde perintälakiin tulee selventää, esimerkiksi

”...ei vaikuttaisi vaatimusten kohteena olevan sähköenergialaskun erääntymiseen ja perinnän jatkamiseen. Loppukäyttäjä ei voisi siten vaatimuksellaan pitkittää laskun maksamista eräpäivän jälkeiseen aikaan sen säänneltyyn hintaan liittyvän riitaisuuteen vetoamalla. Loppukäyttäjän vaatimus virheen korjaamisesta ei vaikuta velallisen maksuvelvollisuuteen saatavien perinnästä

annetun lain (513/1999) 4 b §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla eikä se siten estä perinnän jatkamista.”

Luonnoksen 10 § 5 momentissa vaaditaan asiakkaan valtuutusta välittää tietoja Energiavirastolle. Tätä ei vaadita muualla pykälässä. Vaatimus lienee turha.

Esitysluonnoksen 12 §:ssä määritellään myyjän saama korvaus. Kaavan lopussa termillä ”sähköenergiaa” tarkoitettaneen ”säännellyn hinnan alaista sähköenergiaa”.

Lopuksi

Ehdotettu sääntely on ymmärrettävä poikkeukselliseksi ratkaisuksi. Lähtökohtaisesti markkinat ja vapaa hinnanmuodostus johtavat lopulta kansantalouden kannalta parhaaseen lopputulokseen.

Keskitetty ratkaisu eniten tuen tarpeessa olevien kotitalouksien tai yritysten auttamiseksi valtionhallinnon ja esimerkiksi Kelan kautta olisi kaikkein toimivin ja kokonaistaloudellisin ratkaisu. Jatkovalmistelussa tulisi arvioida ensisijaisesti tällainen esitysluonnoksen tavoitteet toteuttava malli.

Jos esitysluonnoksessa kuvattu sääntelykehys kuitenkin katsotaan tarpeelliseksi, sen tulee kohdentaa julkinen tuki mahdollisimman oikeasuhtaisesti todelliseen tarpeeseen sekä olla rakenteeltaan sellainen, että se minimoi markkinahäiriöt, hallinnollisen kuormituksen ja koko sähkömarkkinaketjuun kohdistuvat operatiiviset ja vastuunjakoon liittyvät riskit.

Jo olemassa olevaa sähkömarkkinoiden keskitettyä datahubia tulisi kehittää edelleen ja käyttää mahdollisimman laajasti – varsinkin tukeen oikeutetun energiamäärän laskennassa. Monissa organisaatioissa tehtävät järjestelmämuutokset tulisivat todennäköisesti kalliimmiksi kuin nyt millään osataan ennakoida.

Sääntelyn ei tule heikentää sähkön vähittäismarkkinoiden pitkäjänteistä toimivuutta, sähkönmyyjien mahdollisuuksia tarjota asiakkailleen riskienhallintaa tukevia sopimusratkaisuja eikä investointivarmuutta myöskään mahdollisten kriisitilanteiden jälkeen.

Ystävällisin terveisin

Energiateollisuus ry

Pekka Salomaa

Johtaja, markkinat ja asiakkuudet

Energiateollisuus ry

pekka.salomaa@energia.fi

+358 500 324 486

Salomaa Timo
Energiateollisuus ry